

Nr 296.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående användande av överskott i den s. k. djurgårdskassan till vissa reparationsarbeten vid Ulriksdals och Drottningholms slott; given Stockholms slott den 25 april 1913.

Under återopande av bifogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen medgiva,

dels att av djurgårdskassans överskott under innevarande år må utbetalas ett belopp av 36,500 kronor till påbörjande av vissa utav ståthållarämbetet på Ulriksdals och Haga slott föreslagna reparationsarbeten vid Ulriksdals kungsgård samt 62,000 kronor till såväl påbörjande av i nämnda statsrådsprotokoll närmare angivna byggnads- och reparationsarbeten vid Drottningholms kungsgård, vad beträffar i nämnda protokoll omförmälda ekonomibyggnadsarbeten, efter de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t må komma att meddelas, som även fullföljande och, i den mån sådant kan ske, avslutande, i enlighet med härför tidigare upprättad plan, av vid sistnämnda kungsgård pågående restaurerings- och andra arbeten,

dels ock att återstoden av djurgårdskassans överskott under innevarande år må få reserveras för att, jämte erforderlig del av den disponibla behållning, som kan komma att å samma kassa uppstå under år 1914, användas ej mindre med ett belopp av högst 10,000 kronor till bekostande av fortsatta reparationsarbeten jämlikt i nämnda protokoll angivna, härtill upprättade förslag vid Ulriksdal, än även med ett belopp av högst 29,849 kronor till bestridande av kostnaderna för fullföljandet av återstående nybyggnads- och restaureringsarbeten vid Drottningholm.

Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 1 saml. 234 häft. (Nr 296.)

De till ärendet hörande handlingar jämte ritningar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Theodor Adelswärd.

---

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 april
1913.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSSVÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet friherre Adelsvärd
anförde:

I sin underdåniga skrivelse den 17 mars 1908 angående regle-
ringen av utgifterna under riksstatens första huvudtitel anhöll Riksdagen,
att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida och i vad
mån de till den s. k. djurgårdskassan inflytande inkomster kunde, för-
utom till det med kassan avsedda ändamål, användas jämväl till de
kungl. lustslottens underhåll, och därefter till Riksdagen inkomma med
det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I proposition den 8 maj samma år hemställde därefter Kungl. Maj:t, att Riksdagen måtte medgiva, att för utförande av byggnads- och reparationsarbeten vid Haga och Ulriksdals slott med därtill hörande byggnader finge av den s. k. djurgårdsfonden användas ett belopp av 254,000 kronor. Riksdagen biföll på det sätt Kungl. Maj:ts framställning, att Riksdagen för sin del medgav, att, tills vidare och till dess annorlunda bleve bestämt, för bestridande av de nödigaste underhålls- arbetena å ifrågavarande slottsbyggnader vid Haga och Ulriksdal, finge av de räntemedel, som tillfördes djurgårdskassan från djurgårdsfonden, årligen användas ett belopp, motsvarande räntan å 254,000 kronor.

Sedan vissa mindre delar av de erforderliga reparations- och ombyggnadsarbetena blivit, i enlighet med en av arkitekten i överintendentsämbetet, hovintendenten G. A. H. Lindgren utarbetad plan, utförda under åren 1908 och 1909, hemställde Kungl. Maj:t i nådig proposition den 4 april 1910, att Riksdagen måtte medgiva, att av den behållning, som den s. k. djurgårdskassan kunde lämna för år 1910 ett belopp av intill 25,000 kronor finge användas till utförande av byggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals slott med därtill hörande byggnader.

Denna framställning vann Riksdagens bifall.

I sammanhang med tillstyrkandet av sistberörda framställning redogjorde dåvarande chefen för finansdepartementet för den utredning, som i anledning av Riksdagens anhållan verkställdts angående djurgårdsfonden och djurgårdskassan. I det jag hänvisar till den redogörelse, som då lämnades, tillåter jag mig nu allenast erinra därom, att bemälda departementschef i likhet med riksmarskalksämbetet ansåg, att allenast frågan om användande av djurgårdskassans överskott för år 1910 då kunde komma under bedömande. I vad mån djurgårdskassan framdeles kunde lämna tillgång till bestridande av kostnad för de kungl. lustslottens underhåll, syntes honom böra bero på särskild utredning varje år, till följd varav frågan om ett dylikt användande av djurgårdskassans överskottsmedel borde tills vidare årligen hänskjutas till Riksdagens prövning.

I enlighet med detta uttalande hava sedermera framställningar gjorts till såväl 1911 som 1912 årens Riksdagar angående användande av överskott i djurgårdskassan till byggnadsarbeten vid Ulriksdals slott och för anordnande av värmeledning inom Drottningholms slott.

I underdånig skrivelse den 31 sistlidne mars har nu riksmarskalks- ämbetet hemställt, ej mindre att av djurgårdskassans överskott måtte

under innevarande år få utbetalas ett belopp av 35,000 kronor till påbörjande av vissa utav ståthållarämbetet på Ulriksdals och Haga slott föreslagna reparationsarbeten vid Ulriksdals kungsgård samt en summa av 60,000 kronor till såväl påbörjande av närmare angivna nybyggnadsarbeten vid Drottningholms kungsgård, i överensstämmelse med därför nu utarbetade ritningar och förslag, som ock fullföljande och, i den mån sådant kunde ske, avslutande, i enlighet med härför tidigare upprättad plan, av vid sistnämnda kungsgård pågående restaurerings- och andra arbeten, än även att återstoden av djurgårdskassans överskott för detta år måtte få reserveras för att, jämte erforderlig del av den disponibla behållning, som kunde komma att å samma kassa uppstå under år 1914, användas dels med ett belopp av högst 10,000 kronor till bekostande av fortsatta reparationsarbeten jämlikt härtill upprättade förslag vid Ulriksdal, dels ock med en summa av högst 29,849 kronor till bestridande av kostnaderna för fullföljandet av återstående nybyggnads- och restaureringsarbeten vid Drottningholm.

Till stöd för denna sin framställning har riksmarskalksämberet anfört följande:

»Med skrivelse till riksmarskalksämberet den 18 december 1912 har ståthållarämbetet på Ulriksdals och Haga slott insänt förslag till erforderliga nybyggnads- och reparationsarbeten vid Ulriksdals kungsgård under år 1913; och har ståthållarämbetet, då kungsgårdens inkomster ej lämnade tillgång till bestridande av kostnaderna för dessa arbeten, hemställt om bidrag från djurgårdskassan kunde beredas till deras bekostande.

Det nybyggnadsarbete, som av ståthållarämbetet avses, gäller uppförandet av de i riksmarskalksämberets underdåniga skrivelse den 2 april 1912, i sammanhang med då gjord underdånig framställning om användande av viss del av djurgårdskassans medel för bekostande av reparations- med flere arbeten vid Ulriksdals och Drottningholms slott, omförmälda byggnader, nämligen ett boningshus samt en isbod och en materialbod vid ekonomihuset.

Såsom riksmarskalksämberet redan i sin nyssberörda skrivelse i underdånighet framhöll äro kostnaderna, enligt av ståthållarämbetet avlämnat förslag, för uppförandet av boningshuset beräknade till 36,393 kronor, vartill skulle komma för utförandet av vissa ritningar m. m. ett belopp av 1,607 kronor, således tillhoppa 38,000 kronor; då vidare kostnaderna för uppförande av en isbod och en materialbod äro beräknade till 2,500 kronor, skulle samtliga nybyggnadskostnader uppgå till 40,500 kronor.

Övriga i förslaget upptagna arbeten utgöras av reparationsarbeten dels å själva slottet och dels å åtskilliga kungsgårdens övriga byggnader, och hava kostnaderna för utförande av samtliga dessa reparationsarbeten av ståthållarämbetet beräknats uppgå till sammanlagt 45,000 kronor. Bland dessa arbeten märkes särskilt föreslagen reparation av orangeriet. Enligt en vid ståthållarämbeterets skrivelse fogad, av byggmästaren C. O. Gustafsson uppgjord kostnadsberäkning, skulle för reparation av hela orangeri-

byggnaden erfordras en summa av omkring 60,000 kronor. Ståthållarämbetet har dock endast föreslagit, att under innevarande år den östra hälften jämte mittelpartiet av orangeriet skulle repareras, varför kostnaderna beräknats till 28,688 kronor. Och har ståthållarämbetet framhållit, att dessa arbeten vore högst nödvändiga att snarast möjligt utföras, emedan taket isynnerhet å byggnadens östra del vore synnerligen bristfälligt och hotade att delvis nedfalla.

Vidare har ståthållarämbetet i sitt förslag upptagit ett belopp å 6,235 kronor till bestridande av reparationsarbeten såväl utvändigt som invändigt å den så kallade fasanbyggnaden. Då vid under nästlidna år å byggnaden företagna tillfälliga arbeten tak, väggar och golv befunnits i mycket sämre skick, än vad vid besiktning kunnat utrönas, samt då för stallpersonalen erfordrats flere och vinterbonade bostäder, har ståthållarämbetet låtit under nästlidna år utföra den fullständiga reparationen av denna byggnad, och hava medel till bestridande av kostnaderna härför, vilka stigit till ovannämnda i förslaget upptagna belopp, av ståthållarämbetet tillsvidare förskotterats.

Återstående föreslagna reparationsarbeten å de olika byggnaderna skulle enligt förslaget betinga en sammanlagd kostnad av 10,077 kronor.

Innan riksmarskalksämberet övergår till en utredning rörande möjligheten att med djurgårdskassans överskottsmedel bidra till bestridande av såväl ifrågasvarande kostnader som även kostnaderna för vissa ifrågasatta, i det följande närmare angivna reparations- och nybyggnadsarbeten vid Drottningholms slott, tillåter sig riksmarskalksämberet att i detta sammanhang lämna en redogörelse över gången och de hittills vunna resultaten av de omfattande reparationsarbeten vid sistnämnda slott och tillhörande anläggningar, vilka för av Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen beviljade medel fortgått sedan år 1906.

Sedan Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen jämlikt nådiga besluten den 8 juni 1906 och den 14 juni 1907 anvisat medel till ett sammanlagt belopp av 900,000 kronor att, jämte bidrag från Drottningholms slottskassa av 75,000 kronor, användas under loppet av sex år för bestridande av kostnaderna för reparations- m. fl. arbeten vid nämnda slott med tillhörande anläggningar samt Eders Kungl. Maj:t därjämte anbefallt riksmarskalksämberet att gå i författning om verkställande av berörda arbeten, har riksmarskalksämberet uppdragit åt en kommitté att verkställa de arbeten, som enligt fastställd plan vart och ett av de olika byggnadsåren komma till utförande.

Över de arbeten, som kommittén på grund härav utfört, ingav kommittén den 12 mars 1912 till riksmarskalksämberet en redogörelse jämte förslag till kostnadsberäkningar å ytterligare för Drottningholms kungsgård erforderliga byggnadsarbeten.

Av nämnda redogörelse inhämtas i huvudsak följande.

Arbetena, som påbörjats under år 1906, hade fortgått i enlighet med uppgjord arbetsplan, därvid i första hand utförts sådana arbeten, som avsett byggnadernas yttre skyddande. På grund av stegrade priser och oberäknad omfattning hade visserligen åtskilliga arbeten blivit avsevärt fördyrade, men å andra sidan hade även å vissa anslag besparingar kunnat göras.

Då till statsanslaget lades inkomst för försålt kopparskrot, upplupna räntor samt ett bidrag från djurgårdskassan, avsett för värmeledningens utsträckning inom slottet, kunde sammanlagda tillgångar beräknas till omkring 1,061,425 kronor, varav vid tiden för redogörelsens avgivande apparbetats ett belopp av 1,005,967 kronor. Av återstoden, 55,458 kronor, hade 23,000 kronor reserverats till bekostande av

rivning av vissa hus samt ombyggnad av ladugård, materialgård och smedsboställe, vilka arbeten på grund av ändrade förhållanden ej kunnat utföras enligt den ursprungliga planen. Resterande medel, 32,458 kronor, erfordrades för avslutandet av pågående inre reparationer, arbeten i parken m. m.

Kommittén hade vidare, vid granskning av den uppgjorda restaureringsplanen beträffande kungsgårdens ladugård, stall och övriga ekonomibygnader, funnit det olämpligt och omöjligt, att kungsgårdens jordbruk för framtiden sköttes på samma sätt som dittills, nämligen utan ladugårdsbesättning och med försäljning av större delen av gårdens foderskörd, utan hade kommittén ansett det för kungsgårdens rationella skötsel nödvändigt uppföra en tidsenlig ladugård för omkring 50 kor, i samband varmed borde uppföras ett tidsenligt stall jämte erforderliga ekonomihus såsom loge, magasin, redskapsbod m. m. ävensom smedja. Dessutom föreslog kommittén ombyggnad av växthus m. fl. byggnader. I anslutning härtill hade kommittén för samtliga dessa byggnadsföretag låtit uppgöra ritningar och kostnadsberäkningar, slutande på ett sammanlagt belopp av 161,000 kronor.

Då emellertid riksmarskalksämberet icke under nästlidna år ansåg sig kunna bereda utväg till åstadkommande av de utav kommittén sålunda föreslagna ytterligare nybyggnads- m. fl. arbeten vid Drottningholm och dessutom fann det behövt att låta verkställa särskild sakkunnig utredning rörande den lämpligaste formen för kungsgårdens framtida brukande och skötsel, uppdrog riksmarskalksämberet endast åt kommittén att med användande av en del av förberörda reserverade medel verkställa vissa smärre rivnings- och ombyggnadsarbeten, vilka riksmarskalksämberet ansåg särskilt behövt.

Därjämte uppdrog riksmarskalksämberet åt tre sakkunniga, nämligen tillförordnade domänintendenten C. O. S. Tamm, statens lantbruksingenjör D. Wedblad och arrendatorn av Tullgarns kungsgård, agronomen O. E. G. Insulander, att verkställa ovannämnda utredning samt att till riksmarskalksämberet inkomma med de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Den 31 augusti 1912 avgåvo de sakkunniga den begärda utredningen, varav inhämtas, att sakkunniga efter noggrant övervägande av skälen för eller emot funnit det för Drottningholms kungsgård fördelaktigast, att vissa områden av kungsgårdens mark fortfarande utarrenderades, men att största delen därav — däribland även den för närvarande utan några kungsgården tillhöriga byggnader åt enskild person utarrenderade lägenheten Damtorp — sköttes under kungsgårdens eget bruk med en kreatursbesättning på omkring 25 à 30 kor jämte för tillvaratagande av foder i parken erforderlig fårstam. För ett dylikt jordbruk ansågo de sakkunniga följande ekonomibygnader behövt, nämligen stallbyggnad för 8 par hästar, redskapslider med spannmålsbod, loge, ladugård och gödselstad, varjämte den befintliga smedjan och smedsbostaden borde flyttas. Sakkunniga hade därjämte givit anvisningar med avseende å de olika byggnadernas uppförande och inredning m. m.

Efter det sedermera ståthållarämberet på Drottningholms slott, på uppdrag av riksmarskalksämberet, låtit genom lämplig person upprätta ritningar och kostnadsförslag beträffande de av de sakkunniga föreslagna ekonomibygnaderna m. fl. byggnadsarbeten, samt dessa ritningar och förslag, vilka underkastats granskning av ovanbemälda sakkunniga, blivit i viss mån omarbetade och ändrade, har ståthållarämberet i skrivelse den 7 innevarande mars, med överlämnande av de uppgjorda ritningarna jämte kostnadsberäkning m. fl. handlingar, upptagande såväl de byggnader, som vore nödvändiga, därest de sakkunnigas förslag skulle komma till

utförande, som de byggnader, rivningsarbeten m. m., som erfordrades för fullföljande av de av ovanomförmälda kommitté till verkställande föreslagna men ej utförda arbeten.

Enligt den uppgjorda beräkningen skulle kostnaderna härför, sedan avdrag gjorts för värdet av materialier från de rivna byggnaderna, vilka ansåges kunna komma till användning, komma att uppgå till sammanlagt ..... kronor 94,375: —

Vartill komme:

elektriska ledningars införande	»	2,700: —
byggnadsplatsens dränering	»	300: —
ritningar, tillsyn och oförutsedda utgifter, förslagsvis	»	8,000: —

Summa kronor 105,375: —.

Beträffande härför erforderliga medel har ståthållarämbetet meddelat, att från kungsgården ej kunde beräknas något tillskott, enär befintliga tillgångar strängt komme att tagas i anspråk för anskaffande av vid den förändrade brukningen av kungsgården erforderliga inventarier, kreatur m. m. Däremot torde ovanomförmälda kommitté vid blivande slutredovisning komma att återbära, förutom vad som reserverats för iordningsställande och dränering av parken samt reparation av det så kallade Hertigarnes stall, ett belopp av omkring 25,000 kronor.

Vidare har ståthållarämbetet såsom eventuellt tillgängliga medel till gäldandet av en del av dessa byggnadskostnader ifrågasatt ett belopp av 15,000 kronor, vilket nuvarande innehavarinna av lägenheten Tyska Botten under Drottningholms kungsgård, änkefru Desirée Krook, därest hon tillätes inköpa nämnda lägenhet, erbjudit sig att, enligt avgivet köpeanbud, som av ståthållarämbetet med särskild skrivelse till riksmarskalksämbetet överlämnats, erlagga såsom löseskilling för lägenheten.

Ståthållarämbetet har även framhållit önskvärdheten av att föreslagna arbeten måtte få snarast utföras. Det kungl. arméförvaltningen tillhöriga stall, vari kungsgårdens hästar nu vore inhysta, vore så bristfälligt, att hästarne däri kunde taga skada, och även åtskilliga till kungsgården hörande byggnader, såsom smedja, materialgård, loge m. fl. vore synnerligen olämpligt belägna och befunno sig i sådant skick, att de nödvändigt tarvade ombyggnad.

Uti skrivelse till riksmarskalksämbetet den 28 innevarande mars har ståthållarämbetet slutligen anmält, att, sedan ämbetet från olika byggnadsentreprenörer fått mottaga infortrade anbud å utförandet av i samband med de föreslagna ekonomibyggnadernas uppförande stående arbeten, hade ståthållarämbetet, med utgående från det lägsta bland nämnda anbud, avgivet av byggmästarne K. Engström och K. J. Edblom och slutande på ett belopp av 94,810 kronor, vilket anbud även blivit av ståthållarämbetet tillstyrkt, uppställt följande beräkning över kostnaderna för utförande av samtliga ovannämnda arbeten, nämligen

byggnadsarbeten, enligt anbud	kronor	94,810: —
vattenledning » »	»	1,700: —
elektriska ledningar, enligt beräkning	»	3,650: —
dränering av byggnadsplatsen	»	300: —
elektrisk motor för pump	»	200: —
ritningar, kontroll, oförutsedda utgifter, förslagsvis ...	»	8,000: —

Summa kronor 108,660: —;

varande vid ståthållarämbetets skrivelse fogade däri omförmälda anbud och beräkning.

Efter det ovan omförmälda kommitté, på därom gjord framställning, av riksmarskalksämbetet under den 14 innevarande mars entledigats från det kommittén givna uppdrag, i vad detta avsåge utförandet av de återstående arbetena vid Drottningholm, har kommittén, vilken förut i vanlig ordning överlämnat räkenskaper för föregående år, jämte berättelse angående de under samma år verkställda arbeten samt en tablå öfver de för samtliga iståndsättningsarbeten anvisade och använda eller reserverade medel, numera till riksmarskalksämbetet inkommit med slutredovisning rörande de utgifter, som blivit bestridda med till kommitténs förfogande ställda medel.

Av de utav kommittén sålunda ingivna handlingar inhämtas, bland annat, att, då pågående arbeten vid midsommartiden 1912 avslutades, icke alla i restaureringsplanen ingående arbeten utförts eller slutförts. Med ladugården, materialgården, smedsbostället och drabantstallet hade inga åtgärder vidtagits, då det ansetts lämpligare att dessa bleve beroende av eventuella förändringar i kungsgårdens framtida skötsel. Vidare hade det icke befunnits lämpligt vidtaga några åtgärder med det s. k. Koppärtältet, på grund av dess ringa värde och betydelse. Likaså hade arbetet med parkdammarnes upprensning ej fortsatts, då slutligt resultat ej vunnits rörande lämpligaste förfaringssättet därmed samt med dränering av vissa delar av parken. Då den stora fontänen i parken ej skulle kunnat ombyggas med tillfredsställande resultat för därtill föreslagna medel, 5,500 kronor, utan verkställda beräkningar visat, att mer än dubbla summan skulle erfordras, och då omedelbar fara för dess bestånd ej föreläge, hade kommittén ansett lämpligast att alla restaureringsåtgärder därmed anstode, till dess tillräckliga medel kunde anskaffas.

Av förenämnda tablå framgår, att anslagna och övriga tillgängliga medel uppgått till sammanlagt 1,062,584 kronor, att därmed bestridda kostnader belöpt sig till 1,024,492 kronor samt att såsom reserverade medel återstode 38,092 kronor, därav reserverats för reparation av det s. k. Hertigarnes stall 1,060 kronor, för parken med kanaler 11,721 kronor, samt för rivning av drabantstallet ävensom reparation av smedsbostället, materialgården och ladugården tillhopa 25,371 kronor.

Ovanberörda slutredovisning utvisar därjämte, att, sedan under år 1913 vissa utgifter blivit bestridda, uppgående till ett sammanlagt belopp av 507 kronor, av nyssberörda reserverade medel nu återstode en behållning av 37,585 kronor 2 öre.

Då riksmarskalksämbetet nu övergår till en utredning beträffande möjligheten att av djurgårdskassans överskottsmedel bidra till bestridande av kostnaderna för de i det föregående omförmälda reparations- och byggnadsarbeten vid Ulriksdals och Drottningholms kungl. slott, får riksmarskalksämbetet i underdånighet anföra följande.

Uti sin här ovan förut omförmälda skrivelse den 2 april 1912 föreslog riksmarskalksämbetet *dels* att av djurgårdskassans överskott under år 1912 skulle få användas ett belopp av 12,500 kronor till vissa reparationsarbeten vid Ulriksdals kungsgård samt ett belopp av 87,500 kronor till påbörjande av anordningar med införande av fullständig centralvärmeledning inom Drottningholms slott, *dels ock* att återstoden av djurgårdskassans överskott under sagda år skulle få reserveras för att jämte erforderlig del av den disponibla behållningen under år 1913 med ett

sammanlagdt belopp av högst 58,500 kronor under sistnämnda år användas till bekostande av återstående del av nyssnämnda centralvärmeledning inom Drottningholms slott.

Detta förslag blev även av Eders Kungl. Maj:t och Riksdagen godkänt. I sin sistberörda underdåniga skrivelse hemställde riksmarskalksämberet därjämte, då inom den närmaste framtiden ytterligare behov av medel till nybyggnads- och reparationsarbeten torde komma att yppa sig vid de kungl. lustslotten, däribland särskilt beträffande ekonomibyggnader vid Drottningholms kungsgård, bland annat, att möjligen blivande återstod av djurgårdskassans överskott finge reserveras för att framtiden användas till nybyggnads- eller underhållsarbeten vid något eller några av de kungl. slotten, i vilket avseende riksmarskalksämberet anhöll att få inkomma med underdånig framställning.

I anslutning härtill får riksmarskalksämberet, då, såsom av det ovan anförda torde framgå, åter stora krav uppstått å medel till bekostande av vissa arbeten och reparationer vid de kungl. slotten, till en början, beträffande möjligheten att av djurgårdskassan bestrida ifrågavarande kostnader, i underdånighet hänvisa till den i riksmarskalksämberets ovannämnda underdåniga skrivelse av den 2 april 1912 lämnade redogörelse för djurgårdskassans ställning. Såsom av nämnda redogörelse torde framgå, belöpte sig djurgårdskassans behållning vid ingången av år 1912 till 136,059 kronor 59 öre. Sedan av denna behållning, enligt vad ovan sagts, anvisats tillhopa 100,000 kronor till bestridande av reparationsarbeten vid Ulriksdals slott samt påbörjande av värmeledning inom Drottningholms slott, har återstoden jämte den disponibla behållning, som uppstått under 1912 visat sig vid sistnämnda års utgång uppgå till ett sammanlagt belopp av 121,100 kronor. Av denna behållning skall, såsom förut framhållits, enligt Eders Kungl. Maj:ts och Riksdagens beslut, i första hand utgå ett belopp av 58,500 kronor till bestridande av kostnaderna för återstående del av värmeledningen inom Drottningholms slott.

Om till återstående behållningen, 62,600 kronor, lägges den disponibla tillgång, som med hänsyn till djurgårdskassans nuvarande inkomster och förväntade utgifter under innevarande år torde kunna beräknas komma att uppstå under året eller omkring 52,900 kronor, torde djurgårdskassans behållning vid slutet av innevarande år kunna beräknas utgöra omkring 115,500 kronor.

Såsom riksmarskalksämberet i sin förberörda underdåniga skrivelse framhållit, beror tillkomsten av ifrågavarande, relativt stora överskott i djurgårdskassan ursprungligen därpå, att under år 1910 åtskilliga oberäknade och till största delen rent tillfälliga inkomster inflöto, under det vissa utgifter understego vad därför beräknats, varjämte under följande år uppkomna överskott endast delvis tagits i anspråk för andra än Kungl. Djurgårdens ändamål och i övrigt reserverats till ett kommande år.

Vad då beträffar frågan om disposition under innevarande år av befintliga överskottsmedel i djurgårdskassan, så tillåter sig riksmarskalksämberet, till en början, rörande den av ståthållarämberet på Ulriksdals och Haga slott gjorda, här ovan omförmälda framställning angående *nybyggnadsarbeten* vid Ulriksdals slott, att i underdånighet framhålla, såsom riksmarskalksämberet även föregående år i denna fråga anförde, att ämberet, som visserligen icke har något att erinra mot därför uppgjorda förslag och kostnadsberäkningar, dock anser, att utförandet av dessa arbeten utan större olägenhet för kungsgården ännu någon tid framåt kunna uppskjutas.

Vidkommande den av samma ståthållarämbete gjorda framställning rörande anskaffande av medel för vissa *reparationsarbeten* vid Ulriksdals slott, så utgöras dessa arbeten *dels* av de såsom oundgängligen nödvändiga befunna, under nästlidna år redan utförda reparationsarbetena inom den s. k. fasanbyggnaden, vilka arbeten betingat en kostnad av 6,235 kronor, *dels* de i ståthållarämbetets förslag närmare angivna, välbehövlige reparationsarbetena inom åtskilliga till slottet och kungsgården hörande byggnader, för vilka arbeten sammanlagda kostnaderna skulle uppgå till ett belopp av 10,077 kronor, *och dels* slutligen de såsom högst nödvändiga angivna reparationsarbetena å orangeriet, för vilka ståthållarämbetet ansett en summa av 28,688 kronor under året vara behövlige. Riksmarskalksämbetet har för sin del intet att erinra i fråga om de redan utförda iståndsättningsarbetena å den s. k. fasanbyggnaden, vilka arbeten icke synas hava dragit större kostnader än därför nödvändigtvis erfordrats samt dessutom blivit omsorgsfullt och grundligt utförda. Mot det uppgjorda förslaget för övriga reparationsarbeten, vilka till övervägande del utgöras av sådana underhållsarbeten, som icke utan olägenhet eller skada torde kunna uppskjutas, finnes heller intet annat från riksmarskalksämbetets sida att erinra, än att möjligen utförandet av iståndsättningsarbetena å orangeriet lämpligen borde kunna fördelas på innevarande och ett kommande år.

Då slutligen den sammanlagda kostnaden för ifrågavarande arbeten, 45,000 kronor, ehuru i och för sig ett avsevärt belopp, dock icke synes riksmarskalksämbetet för högt beräknad, får riksmarskalksämbetet underdånigst hemställa, att medel från djurgårdskassan måtte få användas till bestridande av kostnaderna för dessa arbeten, börande likväl, med hänsyn till de större och i viss mån angelägnare krav på bidrag från samma kassa till förmån för Drottningholms kungsgård, varom riksmarskalksämbetet har för avsikt att här nedan göra underdånig framställning, berörda kostnader lämpligen fördelas på två år, på så sätt att av innevarande års överskottsmedel därför användes ett belopp av 35,000 kronor samt av en blivande behållning under år 1914 ett belopp av 10,000 kronor, eller återstoden av sagda kostnader.

Beträffande härefter kostnaderna för utförandet vid Drottningholm såväl av de enligt de sakkunnigas förslag erforderliga ekonomi- m. fl. byggnader, som även de av kommittén föreslagna byggnads- m. fl. arbeten, så skulle dessa kostnader, enligt vad här ovan angivits, belöpa sig till sammanlagt 108,660 kronor. Till bestridande av vissa av dessa kostnader finnas dock disponibla av kommittén för sådant ändamål reserverade 25,311 kronor, varefter återstå kostnader till ett belopp av 83,349 kronor, för vars bestridande medel böra beredas.

Vad de utav de sakkunniga föreslagna åtgärderna i fråga om Drottningholms kungsgårds framtida skötsel och brukande angår, har riksmarskalksämbetet funnit desamma vara välbetänkta och ändamålsenliga, och torde samtliga dessa åtgärder, så snart lämpligen ske kan, bringas i verkställighet; dock torde härvid böra iakttagas, att frågan *dels* om läggande under kungsgårdens eget bruk av de till ovanberörda lägenhet Damtorp för närvarande brukade arealer, *dels* ock om eventuell inlösen av å lägenheten befintliga, arrendatorn enskilt tillhöriga byggnader, bör, med hänsyn särskilt därtill att materialerna uti ifrågavarande byggnader icke äro användbara för blivande byggnader vid Drottningholms kungsgård, anstå till dess lägenheten vid nu löpande arrendeperiods utgång den 14 mars 1914 varder arrendeledig, i vilket hänseende riksmarskalksämbetet anhåller att framdeles, därest sådant skulle visa sig erforderligt, få göra särskild underdånig framställning.

Beträffande de för kungsgårdens brukande i överensstämmelse med sakkunnigas förslag erforderliga ekonomibyggnader m. m. har riksmarskalksämberet för sin del intet att erinra mot de i sådant hänseende uppgjorda, av ståthållarämberet såsom ovan nämnts till riksmarskalksämberet överlämnade ritningar, förslag och kostnadsberäkningar, i det skick de efter verkställda omändringar och inskränkingar nu föreligga, utan anser riksmarskalksämberet särskilt med hänsyn till det ytterst bristfälliga skick, vari nuvarande ekonomibyggnader befinna sig, vad sålunda föreslagits böra, så snart ske kan, komma till utförande.

Vad slutligen angår de ännu återstående restaureringsarbetena vid Drottningholms slott, nämligen reparation av det s. k. Hertigarnes stall samt ordnande av parken med dammar och kanaler m. m., håller riksmarskalksämberet före, att desamma böra inom den närmaste framtiden fullföljas i enlighet med den uppgjorda planen; och tillåter sig riksmarskalksämberet att i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att vid utförandet av dessa arbeten även en fullständig restaurering av den stora fontänen i parken kommer till stånd samt att de till bestridande av kostnaderna härför erforderliga medlen, utöver vad ursprungligen beräknats, eller omkring 6,500 kronor, jämväl varda ställda till disposition.

Sammanlagda kostnaden för de olika arbeten, vilka sålunda enligt riksmarskalksämberets förmenande böra komma till utförande vid Drottningholm och vartill medel böra beredas, stiga alltså utan att däri inräknas kostnaderna för de båda återstående arbeten, varför medel av kommittén särskilt blivit reserverade, nämligen reparation av Hertigarnes stall och ordnandet av parken, till det avsevärda beloppet av 89,849 kronor.

I fråga om förefintliga möjligheter att bereda erforderliga medel till bestridande av dessa kostnader tillåter sig riksmarskalksämberet att här i underdånighet anmäla, att riksmarskalksämberet i särskild underdånig skrivelse denna dag gjort framställning om försäljning av den under Drottningholms kungsgård hörande lägenheten »Tyska botten», för vilken lägenhet nuvarande innehavaren erbjudit sig att erlagga en köpeskilling av 15,000 kronor; och har i fråga om dispositionen av den eventuella köpeskillingen alternativt föreslagits, att densamma skulle få användas för bestridande av en del av kostnaderna för ifrågasvarande nybyggnadsarbeten vid Drottningholm.

Därest emellertid nådigt tillstånd icke skulle lämnas till lägenhetens försäljning, eller, om sådant medgäves, till en blivande köpeskillings användande för nyssnämnda ändamål, utan det bleve nödvändigt att bereda annan utväg för anskaffande av erforderliga medel till nu ifrågasatta reparations- och nybyggnadsarbeten vid Drottningholm, anser riksmarskalksämberet, som tagit i övervägande möjligheten att av djurgårdskassans överskott bestrida dessa kostnader, att nämnda kassas nuvarande ställning visserligen medgiver, att sagda kostnader till hela nyssnämnda belopp, 89,849 kronor, betäckas av överskottsmedel från kassan, men då sistnämnda belopp jämte den summa av 35,000 kronor, som här ovan föreslagits att utgå av samma överskott för innevarande år till reparationsarbeten vid Ulriksdal, tillhoppa överstiga djurgårdskassans beräknade överskott under innevarande år, torde jämväl de beräknade kostnaderna för arbetena vid Drottningholm lämpligen böra fördelas på två år, på så sätt att av innevarande års behållning därtill användes ett belopp av 60,000 kronor och av den blivande behållningen under år 1914 användes ett belopp motsvarande återstoden av ifrågasvarande kostnader, eller 29,849 kronor.

I det belopp, tillhoppa 95,000 kronor, som riksmarskalksämberet sålunda före-

slagit till utgående under innevarande år från djurgårdskassan, ingår då även den räntan å 254,000 kronor motsvarande summa, som enligt Riksdagens skrivelse den 1 juni 1908 tills vidare ställts till Kungl. Maj:ts disposition i och för bestridande av de nödvändigaste underhållsarbetena vid Haga och Ulriksdal.»

På grund av nådig remiss har överintendentsämbetet den 22 nästlidne april avgivit utlåtande i ärendet och därvid anfört följande:

Overinten-
dentsämbetet.

»Vad först angår de begärda reparationsarbetena vid Ulriksdal så synas ämbetet dessa i allmänhet vara både välbehövliga och välbetänkta. Härvid vill ämbetet ock hava påpekat, att taket å stallbyggnaden, som man ärnar intäcka med s. k. tvåkupigt taktegel, bör ur utseendesynpunkt lämpligare omtäckas med enkelkupigt sådant, som spikas eller bindes vid läkten.

Med avseende å den nu åter ifrågasatta, sedan flere år tillbaka synnerligen nödiga reparationen av orangeribygnaden vid Ulriksdal anser överintendentsämbetet sig böra erinra om den synnerliga vikten av att iståndsättandet av nämnda, ur historisk och konstnärlig synpunkt ytterst värdefulla byggnad kommer att ställas under fullt sakkunnig ledning, för ernående av vilken välbehövliga anordning torde vid de nu ifrågakomna reparationsåtgärdernas å orangeriet genomförande böra beräknas en ökning i den antagna kostnaden av 1,500 kronor.

I fråga därefter om de avsedda arbetena vid Drottningholm finner ämbetet sig till en början böra, vad rör reparationen av fontänen, som för en åtta eller tio år sedan beräknats kosta 5,500 kronor, framhålla, att denna numera, efter noggrannare rön, antages draga en omkostnadssumma av 12,000 kronor, en summa, vilken såväl i och för sig som i stöd av de undersökningar härutinnan, varav ämbetet varit i tillfälle att taga kännedom, vill förefalla ämbetet riktig. Emellertid finnes icke någon post beräknad för erforderlig reparation av förekommande vatten- och avloppsledningar, rörande vilkas tillstånd man dock icke har sig något bekant, men vilka ganska sannolikt äro i mindre tillfredsställande skick och i betraktande härav och då förevarande, i hög grad ömtåliga arbete givetvis måste ställas under erkänt sakkunnig ledning, synes av sagda båda orsaker den beräknade kostnaden för iståndsättandet av nu omhandlade konstverk böra höjas med ytterligare 2,000 kronor.

Beträffande till sist de tillämnade stall- och ladugårdsbyggnadsarbetena m. m. vid Drottningholm har den ytterst knappt tillmätta tiden icke kunnat medgiva ämbetet att ingå i någon som helst prövning av det framlagda förslaget i ämnet lämplighet ur jordbrukssynpunkt: i tekniskt hänseende torde erinringar kunna göras vidkommande ytterväggarnas för stallet och ladugården konstruktion samt rörande vissa andra detaljer, men anledningarna till dessa anmärkningar lära lätteligen och utan ökad kostnad kunna vid det framdeles skeende närmare utarbetandet av förslaget avlägsnas; likaledes synes åt byggnadernas i fråga yttre vid ett dylikt vidare utarbetande utan svårighet eller fördyring kunna och böra förlänas den större värdighet, byggnadernas egen belägenhet och kungsgårdens betydenhet lära, såvitt ämbetet kan finna, påfordra. I allt fall torde, vid det förhållandet att de tillkallade jordbrukssakkunniga stannat i olika uppfattning av vissa detaljer i det föreliggande förslaget, det vara lämpligast, att dessa detaljer göras till föremål för ytterligare omprövning, innan hithörande ritningar bliva slutligen fastställda.»

Departements-
chefen.

De av riksmarskalksämbetet föreslagna arbetena vid Ulriksdals slott, vilka arbeten jämväl blivit av överintendentensämbetet förordade, synas även mig vara av behovet påkallade, och torde desamma böra komma till utförande med iakttagande av de ändringar och förbehåll, som av överintendentensämbetet ifrågasatts. Detsamma gäller reparationen av fontänen vid Drottningholms slott och de arbeten, som därmed stå i samband. Den av riksmarskalksämbetet beräknade kostnadssumman lärer med hänsyn till vad överintendentensämbetet rörande nämnda arbeten andragit böra ökas med 3,500 kronor, som lämpligen torde medräknas i det belopp, som av riksmarskalksämbetet föreslagits till utgående under innevarande år från djurgårdskassan.

Vad åter beträffar de tillämnade ekonomibyggnaderna för jordbruket vid Drottningholms kungsgård, innefattande stall- och ladugårdsbyggnader m. m., böra nog sådana komma till stånd. Det föreligger emellertid icke tillräckligt allsidig utredning för prövning av de av riksmarskalksämbetet nu föreslagna arbetenas lämplighet. Särskilt torde ytterligare undersökning av andra på frågan inverkan omständigheter än de rent byggnadstekniska vara av nöden. Om också en sådan ytterligare utredning, med hänsyn därtill att ärendet först i april månad inkommit till Kungl. Maj:t, icke kunnat medhinnas, anser jag, att häri icke ligger tillräcklig anledning att nu icke anvisa medel till utförande av byggnadsarbeten för ifrågavarande ändamål efter de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t, sedan förnyad prövning av ärendet i denna del blivit verkställd, kan komma att meddelas.

I sin helhet skulle för samtliga förenämnda arbeten erfordras 98,500 kronor under år 1913 samt 39,849 kronor under år 1914.

I fråga om sättet för anskaffande av medel för bestridande av berörda kostnad synes hinder icke, med hänsyn till vad av riksmarskalksämbetet upplysts i fråga om djurgårdskassans ställning, möta för bifall till ämbetets hemställan att i sådant avseende använda kassans sammanlagda överskott för åren 1913 och 1914. Däremot torde därest riksmarskalksämbetets framställning om försäljning av lägenheten Tyska botten skulle anses förtjänt av bifall, därom emellertid i närvarande stund intet uttalande kan göras, då utredningen i denna sak ej ännu är avslutad, den härför beräknade köpeskillingen i vad fall som helst icke böra anlitas för bestridande av någon del av nu förevarande kostnader.

På grund av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen medgiva,

dels att av djurgårdskassans överskott under innevarande år må utbetalas ett belopp av 36,500 kronor till påbörjande av vissa utav stat-

hållarämbetet på Ulriksdals och Haga slott föreslagna reparationsarbeten vid Ulriksdals kungsgård samt 62,000 kronor till såväl påbörjande av här ovan närmare angivna byggnads- och reparationsarbeten vid Drottningholms kungsgård, vad beträffar ekonomibyggnadsarbetena, efter de närmare bestämmelser, som av Kungl. Maj:t må komma att meddelas, som även fullföljande och, i den mån sådant kan ske, avslutande, i enlighet med härför tidigare upprättad plan, av vid sistnämnda kungsgård pågående restaurerings- och andra arbeten;

dels ock att återstoden av djurgårdskassans överskott under innevarande år må få reserveras för att, jämte erforderlig del av den disponibla behållning, som kan komma att å samma kassa uppstå under år 1914, användas ej mindre med ett belopp av högst 10,000 kronor till bekostande av fortsatta reparationsarbeten jämlikt ovan angivna, härtill upprättade förslag vid Ulriksdal, än även med ett belopp av högst 29,849 kronor till bestridande av kostnaderna för fullföljandet av återstående nybyggnads- och restaureringsarbeten vid Drottningholm.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen gilla och bifalla; och skulle proposition i ärendet till Riksdagen avlätas av den lydelse, bilagan litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Gunnar Schumacher.